

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02) и член 24 и 26 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ” бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министерот за образование и наука донесе наставна програма по изборниот предмет *воспитување за околината* за VI одделение на основното осумгодишно образование, односно за VII, VIII или IX одделение за деветгодишното основно образование

**НАСТАВНА
ПРОГРАМА**

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

**ВОСПИТАНИЕ ЗА
ОКОЛИНАТА**

ИЗБОРЕН ПРЕДМЕТ

Скопје, февруари 2008

ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

1. ВОВЕД

Наставниот предмет *воспитување за околината* е избран предмет што учениците може да го изберат да го изучуваат во третиот период од деветгодишното основно образование (во VII, VIII или IX одделение). Целта на воведувањето на овој наставен предмет е кај учениците да се развива научно сфаќање за неопходноста на одржливиот развој на животната средина, меѓусебната поврзаност на сите живи и неживи компоненти во биосферата како услов за нејзина рамнотежа и опстанок и да развива одговорно однесување кон природата и нејзината заштита.

Наставната програма по *воспитување за околината* претставува стручна целина на содржините за општото воспитание за околината што се поврзани со содржините од биологијата и другите природни науки.

Сите делови на наставната програма се планирани во вид на истражувачки активности што опфаќаат: воочување на проблем, негово формулирање, подготвување план за истражување, прибирање податоци, преземање акција, презентација на податоците.

Наставната програма содржи 8 основни еколошки теми за истражување, од кои наставникот и учениците по свој избор ќе реализираат најмалку 4. Истражувањето треба да се врши во училиштето или на терен.

Наставниот предмет воспитание за околината се реализира со 2 часа неделно, односно со 72 часа годишно.

ЗАБЕЛЕШКА:

Согласно динамиката за воведување на деветгодишното основно воспитание и образование наставната програма за учениците во VI одделение на осумгодишното основно училиште од учебната 2008/09 година е еквивалентна на наставната програма за VII, VIII или IX одделение на деветгодишното основно училиште.

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VII, VIII ИЛИ IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да ги проширува и продлабочува знаењата за поврзаноста меѓу живите организми во животната средина, вклучувајќи го и човекот;
- да се поттикнува да ги прошири знаењата за влијанијата на човекот врз опстанокот и одржливиот развој на живиот свет во природата;
- да ги открива и разбира фактите за условите за живот и опстанок на човекот и другите организми во променливата животна средина;
- да се оспособува да ги увидува еколошките проблеми и начините за нивното надминување;
- да ги предвидува условите и последиците од загрозувањето и исчезнувањето на животните заедници/видови, вклучувајќи го и човекот;
- да развива интерес за вклучување во активностите за зачувување и заштита на околината;
- да ги познава постапките и техниките на истражување од областа на заштитата на околината;
- да се оспособува да користи различни извори на знаења.

3. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ТЕМА 1: ВОДАТА ВО ОДРЖЛИВИОТ РАЗВОЈ НА ЗАЕДНИЦАТА			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го разбира значењето и улогата на водата како животна средина, природните извори на вода, состојбата на вода, водата за пиење; - да го разбира значењето на водата за одржливиот развој на заедницата; - да се запознава со изворите и причините за загадување на водата и начините за справување со загадувањето на водата; - да се поттикнува да развива навики за штедење на водата; - да се оспособува да учествува во едноставно истражување за улогата на водата во одржливиот развој на заедницата (од различни аспекти). 	<p>Водата како животна средина Значењето на водата за одржливиот развој на заедницата</p> <p>Предлог-проекти: 1. Истражување на изворите на вода и бунарите во блиската околина, проценка на квалитетот на водата од нив 2. Потекло на водата која се користи во секојдневниот живот на човекот 3. Штедење на потрошувачката на вода во домаќинството/во училиштето /околината и сл. 4. Извори на загадување на водата и како може да се спречи загадувањето 5. Друг проект по избор на учениците</p>	<p>Животна средина</p> <p>Природни извори на вода</p> <p>Квалитет на водата (за пиење, наводнување, техничка вода и сл.)</p> <p>Загадена вода</p> <p>Потрошувачка на вода</p> <p>Штедење на вода</p> <p>Одржлив развој</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема)</p> <p>Активности: - дефинирање тема (проблем) на истражување; - изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - прибирање податоци, литература и други извори; (теренска работа, разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.); - обработка на податоците - средување на податоците и анализа на резултатите; - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување; - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.</p>

ТЕМА 2: ПОЧВАТА ВО ОДРЖЛИВИОТ РАЗВОЈ НА ЗАЕДНИЦАТА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја разбира улогата на почвата како животна средина за одржлив развој на заедницата; - да го разбира економското значење од обработувањето на почвата и одгледување на определени видови растенија за одржливиот развој на локалната заедница; - да се запознава со изворите и причините за загадување на почвата и начините за справување со загадувањето на водата; - да се оспособува да учествува во едноставно истражување за улогата на почвата во одржливиот развој на заедницата (од различни аспекти). 	<p>Почвата како животна средина</p> <p>Предлог-проекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Истражување на обработената почва во локалната средина и на културите одгледувани од човекот (овошје, зеленчук, житарки) 2. Истражување на необработената почва во околината и откривање на причините поради кои таа не се обработува 3. Причини и извори на загадување на почвата и начини како може да спречи загадувањето 5. Друг проект по избор на учениците 	<p>Почвата како животна средина</p> <p>Почва</p> <p>Обработена почва</p> <p>Необработена почва</p> <p>Загадена почва</p> <p>Незагадена почва</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема).</p> <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање тема (проблем) на истражување. <ul style="list-style-type: none"> - Изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - Прибирање податоци, литература и други извори (теренска работа, разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.); - обработка на податоците <ul style="list-style-type: none"> - средување на податоците и анализа на резултатите; - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување; - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.

ТЕМА 3: УСЛОВИ ЗА ЖИВОТОТ И ЗА РАСТЕЊЕТО НА РАСТЕНИЈАТА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја разбира улогата на условите за живот на растенијата (светлина, вода, состав на почва); - да ја согледува поврзаноста и меѓузависноста на условите за животот и развојот на растенијата; - да се оспособува да учествува во едноставно истражување за улогата на светлината, водата, составот на почвата (од различни аспекти) за животот и растењето на растенијата. 	<p>Улогата на основните услови (светлина, вода, почва) врз растењето на растенијата</p> <p>Предлог-проекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Истражување на влијанието на светлината врз животот на растението 2. Набљудување на движењата кај растенијата предизвикани од светлината 3. Истражување на влијанието на водата врз животот на растението 4. Влијание на составот на почвата врз растењето на растенијата 5. Меѓузависност на условите за животот и развојот на растенијата 6. Друг проект по избор на ученикот 	<p>Услови за живот на растенијата</p> <p>Движење кај растенијата</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема).</p> <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање тема (проблем) на истражување; - изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - прибирање податоци, литература и други извори <p>(теренска работа, разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.);</p> <ul style="list-style-type: none"> - обработка на податоците; - средување на податоците и анализа на резултатите; - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување; - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.

ТЕМА 4: ОДГЛЕДУВАЊЕ НА РАСТИТЕЛНИ ЖИВОТНИ ЗАЕДНИЦИ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се запознава со постапките за одгледување на растенијата, според условите за живот на растенијата; - да се оспособува да врши избор на растенијата кои ќе се одгледуваат; - да ги познава постапките за садење и одгледување на растенијата; - да се оспособува да учествува во едноставно истражување и одгледување на растителни животни заедници (од различни аспекти) . 	<p>Одгледување на растенијата според условите</p> <p>Градина на прозорецот</p> <p>Училиштен парк</p> <p>Предлог проекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Одгледување на градина на прозорецот 2. Одгледување на училиштен парк 3. Друг проект по избор на учениците 	<p>Градина</p> <p>Парк</p> <p>Културни растенија</p> <p>Одгледување растенија</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема).</p> <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање тема (проблем) на истражување; - изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - прибирање податоци, литература и други извори (теренска работа, разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.); - обработка на податоците; - сродување на податоците и анализа на резултатите; - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување; - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.

ТЕМА 5: ОПСТАНОК НА ЖИВОТНИТЕ ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се запознава со значењето на опстанокот и заштита на видовите животни во животната средина; - да се запознава со значењето на опстанокот на секој вид во рамнотежата на природата; - да го разбере значењето на птиците во синцирите на исхраната; - да се оспособува да учествува во едноставно истражување за опстанокот на животните во животната средина (од различни аспекти). 	<p>Опстанок и заштита на видовите во природата</p> <p>Местото на птиците во синцирот на исхраната</p>	<p>Синцир на исхраната</p> <p>Исхрана на птиците</p> <p>Хранилиште</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема).</p> <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање тема (проблем) на истражување; <ul style="list-style-type: none"> - изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - прибирање податоци, литература и други извори (теренска работа, Разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.); - обработка на податоците <ul style="list-style-type: none"> - седување на податоците и анализа на резултатите; - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување; - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.

ТЕМА 6: ЗАГРОЗЕНИ ЖИВОТНИ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го разбира значењето на поимот загрозен вид животно и причините за нивното исчезнување; - да се запознава со причините за загрозување на животинските видови; - да ги разбира последиците од исчезнувањето на видовите за целата биосфера, вклучувајќи го и човекот. - да се оспособува да учествува во едноставно истражување за загорзените видови животни (од ралични аспекти). 	<p>Причини за загрозување на животните</p> <p>Прелог-проекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Преглед на загрозените животни во локалната средина 2. Истражување на избран загрозен вид животно 3. Друг проект по избор на ученикот 	<p>Загрозен вид</p> <p>Фактори на загрозувањето</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема).</p> <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање тема (проблем) на истражување. <ul style="list-style-type: none"> - изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - прибирање податоци, литература и други извори; <p>(теренска работа, разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.);</p> <ul style="list-style-type: none"> - обработка на податоците; <ul style="list-style-type: none"> - средување на податоците и анализа на резултатите. - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување; - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.

ТЕМА 7: ШТЕДЕЊЕ НА ПРИРОДНИТЕ СУРОВИНИ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги разбира причините и потребите од штедење на природните сировини; - да се запознава со поимите: природни сировини, штедење на природните сировини, рециклирана хартија; - да се запознава со причините за одгледување и засадување на дрвјата и штедење на хартијата; - да се поттикнува на штедење на природните сировини; - да се оспособува да учествува во едноставно истражување за штедење на природните сировини (од различни аспекти). 	<p>Штедење на природните сировини</p> <p>Изработување и примена на рециклирана хартија</p> <p>Предлог-проекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Изработување на рециклирана хартија 2. Изработување на едноставни предмети од рециклирана хартија 	<p>Природни сировини</p> <p>Штедење на природните сировини</p> <p>Рециклирана хартија</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема).</p> <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање тема (проблем) на истражување; <ul style="list-style-type: none"> - изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - прибирање податоци, литература и други извори (теренска работа, разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.); - обработка на податоците <ul style="list-style-type: none"> - сретување на податоците и анализа на резултатите. - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување. - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.

ТЕМА 8: ИЗРАБОТКА НА ЕКОЛОШКИ СИДЕН ВЕСНИК И ЕКОЛОШКА МАНИФЕСТАЦИЈА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го разбира значењето на еколошкото јавно мислење (во училиштето, во локаланата заедница, во општеството); - да се поттикне да учествува во изработката на еколошки сиден весник и неговото редовно уредување; - да се оспособува да класифицира и селектира материјали и да учествува во еколошка манифестација; - да се оспособува да учествува во едноставно истражување за равивање на еколошка свест (еколошки весник, флаери, трибини, манифестација и сл.). 	<p>Еколошки сиден весник</p> <p>Предлог-проекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Изработување на еколошки сиден весник 2. Организирање на еколошки манифестации 3. Друг проект по избор на учениците 	<p>Презенација на активностите</p> <p>Еколошки сиден весник</p> <p>Еколошка манифестација</p>	<p>Истражувања според дефиниран проблем (тема).</p> <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање тема (проблем) на истражување; - изработување план на истражувањето (цели, задолженија, рокови); - Прибирање податоци, литература и други извори (теренска работа, разговор со локалното население, стручни лица, посета на институции и сл.); - обработка на податоците; - средување на податоците и анализа на резултатите; - проверување на целите/хипотезите на истражувањето и заклучување; - изработка на приказ (извештај) од истражувањето и подготовка за презентација; - презентација на приказот и дискусија.

4. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Во наставната програма се предвидува планирање на наставните часови по наставни теми/истражувања. Наставниот кадар треба самостојно да го планира часовниот фонд во зависност од изборот на проектите и траењето на истражувањата за целосно и успешно реализирање на поставените цели од програмата.

Се препорачува користење на следниве наставни средства:

- прирачник за наставниот кадар;
- други извори на учење во непосредната околина – предмети и појави во природата;
- енциклопедии, атласи и сл.;
- Интернет, образовни софтвери;
- наменска литература од областа на екологијата и за ученичкото истражување;
- аудио-визуелни средства и други средства.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Во текот на наставата редовно се следат и се вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за учење, соработката со другите, учеството во сите фази на истражувањата, иницијативноста, и сл. (формативно оценување). Исто така, редовно се врши информирање на секој ученик, како и на родителите за напредувањето на ученикот. Оваа компонента е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето.

Учениците се оценуваат со бројчана оценка.

6. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНИТЕ ПРОГРАМИ

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука со Решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

7. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по воспитание за околината може ја изведува лице кое завршило високо образование:

- на двопредметна група: биологија – хемија, ПМФ;
- на еднопредметна група: биологија - наставна насока;
- на ВПШ или ПА, група биологија – хемија.

8. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Ученикот/ученичката:

- знае да го објаснува знаењето и поврзаноста меѓу живите организми во животната средина, вклучувајќи го и човекот;
- знае какво може да биде влијанијето на човекот врз опстанокот и одржливиот развој на живиот свет во природата (со примери);
- ја разбира улогата на условите за живот, развој и опстанок на човекот и другите организми во променливата животна средина;
- може да увиди еколошки проблеми и наведува постапки и начини за нивното надминување;
- знае какви можат да бидат последиците од загрозувањето и исчезнувањето на животните заедници/видови, како и на човекот (со примери);
- ги познава постапките и техниките на истражување од областа на заштитата на околината;
- покажува интерес и активно се вклучува во истражувањата.

9. КОМИСИЈА ЗА ПОДГОТОВКА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

1. Светлана Брашнарска, советник во БРО - Скопје, координатор
2. Ивица Гиевски, советник во БРО – Скопје
3. Д-р Ленка Цветановска, ПМФ – Институт за биологија - Скопје
4. Соња Рулевска, ОУ „Наум Охридски”, с.Булачани - Скопје
5. м-р Неат Дестаноски, ОУ „Ристе Ристески” с. Косоврасти - Дебар.

10. РЕШЕНИЕ И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *воспитување за околината* за шесто одделение на основното осумгодишно образование, односно за седмо, осмо или деветто одделение на основното деветгодишно образование ја донесе

Министер

Сулејман Рушита

на ден _____